

BELGISCHE SENAAAT

 ZITTING 2002-2003

---

 19 NOVEMBER 2002

Wetsontwerp tot wijziging van sommige bepalingen van het Burgerlijk Wetboek in verband met het erfrecht van de langstlevende echtgenoot

---

Evocatieprocedure

AMENDEMENTEN

 Nr. 1 VAN DE HEREN **VANDENBERGHE EN D'HOOGHE**

Art. 5

Dit artikel doen vervallen.

Verantwoording

Dit artikel is geheel in strijd met de *ratio legis* van het wetsvoorstel, dat voor het bekomen van een durende familiale vrede de rechten van betrokkenen voor eens en altijd vastlegde.

Het voorstel dient terug voeling te vinden met de oorspronkelijke *ratio legis*.

Het gelijkheidsbeginsel, dat ingeroepen wordt om de wijzigbaarheid te verantwoorden, dient niet als absoluut aanzien te worden. In een vaststaande rechtspraak laten het Arbitragehof en

---

Zie:
Stukken van de Senaat:
2-1157 - 2001/2002:

Nr. 1: Ontwerp geëvoceerd door de Senaat.

SÉNAT DE BELGIQUE

 SESSION DE 2002-2003

---

 19 NOVEMBRE 2002

Projet de loi modifiant certaines dispositions du Code civil relatives aux droits successoraux du conjoint survivant

---

Procédure d'évocation

AMENDEMENTS

 N° 1 DE MM. **VANDENBERGHE ET D'HOOGHE**

Art. 5

Supprimer cet article.

Justification

Cet article est tout à fait contraire à la *ratio legis* de la proposition de loi, qui fixait une fois pour toutes les droits des personnes concernées, en vue de garantir une paix familiale durable.

Il importe de réconcilier la proposition avec la *ratio legis* initiale.

Le principe d'égalité, invoqué pour justifier la possibilité d'apporter des modifications, ne doit pas être considéré comme absolu. Selon une jurisprudence constante, la Cour d'arbitrage et

---

Voir:
Documents du Sénat:
2-1157 - 2001/2002:

N° 1: Projet évoqué par le Sénat.

de Raad van State trouwens ongelijke regelingen toe voor gevallen die onderling ongelijk zijn.

Dit is *in casu* het geval voor de langstlevende echtgenoot in een huwelijk met voorafgaande afstammelingen en in een huwelijk zonder. In het eerste geval is er namelijk het beschermenswaardige belang van de reservataire afstammelingen, dat er in het andere geval niet is.

Nr. 2 VAN DE HEREN VANDENBERGHE EN D'HOOGHE

(Subsidiair amendement op amendement nr. 1)

Art. 5

In het voorgestelde nieuwe lid, de woorden «doet geen afbreuk aan het recht van de ene, om bij testament of bij akte onder de levenden te beschikken ten gunste van de andere en» doen vervallen.

Verantwoording

Voor zover het amendement nr. 1 dat het gehele artikel 5 doet vervallen, niet wordt aangenomen, dient subsidiair de voormelde passage te worden geschrapt.

Deze passage is geheel in strijd met de *ratio legis* van het wetsvoorstel, dat voor het bekomen van een durende familiale vrede de rechten van betrokkenen voor eens en altijd vastlegde.

Het voorstel dient terug voeling te vinden met de oorspronkelijke *ratio legis*.

Het gelijkheidsbeginsel, dat ingeroepen wordt om de wijzigbaarheid te verantwoorden, dient niet als absoluut aanzien te worden. In een vaststaande rechtspraak laten het Arbitragehof en de Raad van State trouwens ongelijke regelingen toe voor gevallen die onderling ongelijk zijn.

Dit is *in casu* het geval voor de langstlevende echtgenoot in een huwelijk met voorafgaande afstammelingen en in een huwelijk zonder. In het eerste geval is er namelijk het beschermenswaardige belang van de reservataire afstammelingen, dat er in het andere geval niet is.

Nr. 3 VAN DE HEREN VANDENBERGHE EN D'HOOGHE

(Subsidiair amendement op amendement nr. 1)

Art. 5

In het voorgestelde nieuwe lid, tussen het woord «om» en de woorden «bij testament» de volgende woorden invoegen: «, zonder evenwel afbreuk te doen aan de wettelijke reserve bedoeld in artikel 913,».

Verantwoording

Er moet rekening gehouden worden met het reservataire gedeelte van de afstammelingen wanneer schenkingen of testamentaire erfstellingen tussenkomen tijdens het huwelijk. Dit reservataire gedeelte mag daarvan geen nadeel ondervinden.

le Conseil d'État permettent d'ailleurs des réglementations inégales dans des cas dissemblables.

Tel est le cas, en l'espèce, selon que le conjoint survivant a ou non des descendants issus d'une relation antérieure. S'il est question, dans le premier cas, de l'intérêt des descendants réservataires à protéger, il n'en est rien dans le second cas.

N° 2 DE MM. VANDENBERGHE ET D'HOOGHE

(Amendement subsidiaire à l'amendement n° 1)

Art. 5

À l'alinéa nouveau proposé, supprimer le membre de phrase entre les mots «Cet accord» et les mots «ne peut en aucun cas».

Justification

Pour autant que l'amendement n° 1, qui supprime intégralement l'article 5, ne soit pas adopté, il importe subsidiairement de supprimer le passage précité.

Ce passage est tout à fait contraire à la *ratio legis* de la proposition de loi, qui fixait une fois pour toutes les droits des personnes concernées, en vue de garantir une paix familiale durable.

Il importe de réconcilier la proposition avec la *ratio legis* initiale.

Le principe d'égalité invoqué pour justifier la possibilité d'apporter des modifications ne doit pas être considéré comme absolu. Selon une jurisprudence constante, la Cour d'arbitrage et le Conseil d'État permettent d'ailleurs des réglementations inégales dans des cas dissemblables.

Tel est le cas, en l'espèce, selon que le conjoint survivant a ou non des descendants issus d'une relation antérieure. S'il est question, dans le premier cas, de l'intérêt des descendants réservataires à protéger, il n'en est rien dans le second cas.

N° 3 DE MM. VANDENBERGHE ET D'HOOGHE

(Amendement subsidiaire à l'amendement n° 1)

Art. 5

À l'alinéa nouveau proposé, entre les mots «de disposer,» et les mots «par testament», insérer les mots «sans préjudice de la réserve légale visée à l'article 913,».

Justification

Il importe de tenir compte de la portion réservataire des descendants lorsque des donations ou des institutions d'héritiers testamentaires ont lieu durant le mariage. Cette portion réservataire ne peut en subir aucun préjudice.

Het Hof van Cassatie besliste immers in 1941 dat de regeling van artikel 913 van het Burgerlijk Wetboek (reservatair gedeelte afstammelingen) niet geldt voor het vaststellen van het beschikbaar deel in geval van schenkingen tussen echtgenoten en tussen hen alleen (Cass. 3 juli 1941, *Pas.*, 1941, I, 273).

Hieruit zou kunnen opgemaakt worden dat schenkingen tussen de nieuwe echtgenoten, bij akten onder levenden of testamentaire erfstellingen, tijdens het huwelijk gedaan overeenkomstig artikel 1388 (nieuw) van het Burgerlijk Wetboek niet in rekening genomen worden bij de berekening van het reservatair deel van de afstammelingen.

Om discussies hieromtrent te vermijden moet uitdrukkelijk bepaald worden dat degene der echtgenoten, of desgevallend beiden, door schenkingen of erfstellingen geen afbreuk mogen doen aan de reserve gesteld in artikel 913 van het Burgerlijk Wetboek.

Nr. 4 VAN DE HEER VANDENBERGHE en D'HOOGHE

(Subsidiair amendement op amendement nr. 1)

Art. 5

In het voorgestelde nieuwe lid, de woorden «ten gunste» vervangen door de woorden «ten aanzien».

Verantwoording

Dit amendement is subsidiair aan het amendement nr. 1 dat artikel 5 integraal doet vervallen.

De woorden «ten gunste» doen de indruk ontstaan dat wijzigingen, ook bij wijziging van een voor de inwerkingtreding bestaand huwelijksstelsel, enkel «ten gunste» of «in het voordeel van» de andere mogelijk zijn.

Dit was niet de bedoeling van de wetgever. De voorgestelde vervanging maakt een wijziging in twee richtingen mogelijk op onduidelijke wijze.

Nr. 5 VAN DE HEREN VANDENBERGHE EN D'HOOGHE

(Subsidiair amendement op amendement nr. 1)

Artikel 1bis (nieuw)

Een artikel 1bis (nieuw) invoegen, luidende :

« Art. 1bis.— Tussen de eerste en tweede alinea van § 3 van artikel 205bis van het Burgerlijk Wetboek, wordt een nieuwe alinea ingevoegd, luidend als volgt :

« De langstlevende echtgenoot, die enkel en alleen het gebruiksrecht heeft van de woning en huisraad zoals bedoeld in artikel 1388, is evenwel van de in vorige alinea bedoelde bijdrage vrijgesteld. »

Verantwoording

Dit amendement is subsidiair aan het amendement nr. 1 dat artikel 5 integraal doet vervallen.

La Cour de cassation a en effet décidé, en 1941, que le régime de l'article 913 du Code civil (portion réservataire des descendants) ne vaut pas pour la détermination de la quotité disponible en cas de donation entre époux et entre eux seuls (Cass. 3 juillet 1941, *Pas.* 1941, I, 273).

L'on pourrait en déduire que les donations faites pendant le mariage entre les nouveaux époux, conformément à l'article 1388 (nouveau) du Code civil, par acte entre vifs ou par institution d'héritier testamentaire, ne sont pas prises en considération pour le calcul de la portion réservataire des descendants.

Afin d'éviter toute discussion à ce propos, il importe de préciser explicitement que ni l'un des époux ni les deux, le cas échéant, ne peuvent préjudicier, par donation ou institution d'héritier, à la réserve prévue à l'article 913 du Code civil.

N° 4 DE MM. VANDENBERGHE ET D'HOOGHE

(Amendement subsidiaire à l'amendement n° 1)

Art. 5

À l'alinéa nouveau proposé, remplacer les mots «au profit» par les mots «à l'égard».

Justification

Cet amendement est subsidiaire à l'amendement n° 1 qui supprime intégralement l'article 5.

Les mots «au profit» pourraient faire croire que des changements, y compris en cas de modification d'un régime matrimonial existant avant l'entrée en vigueur, ne sont possibles qu'«en faveur» ou «à l'avantage» de l'autre.

Telle n'était pas l'intention du législateur. Le remplacement proposé permet une modification dans les deux sens, sans équivoque.

N° 5 DE MM. VANDENBERGHE ET D'HOOGHE

(Amendement subsidiaire à l'amendement n° 1)

Article 1^{er}bis (nouveau)

Insérer un article 1^{er}bis (nouveau), rédigé comme suit :

« Art. 1^{er}bis.— Entre les alinéas 1er et 2 du § 3 de l'article 205bis du Code civil est inséré un alinéa nouveau, rédigé comme suit :

« Le conjoint survivant qui ne possède que l'usufruit de l'habitation et des meubles meublants, visés à l'article 1388, est toutefois dispensé de la contribution visée à l'alinéa précédent. »

Justification

Cet amendement est subsidiaire à l'amendement n° 1, qui supprime intégralement l'article 5.

De langstlevende echtgenoot dient te worden beschermd, wanneer deze enkel gerechtigd is tot het «kosteloos gebruik» van het onroerend goed dat tot voornaamste woning dient van het gezin en de huisraad, wanneer het gebruik hiervan in de tijd is beperkt.

Zo kan men zich het geval inbeelden waarin de langstlevende wordt geconfronteerd met een vordering tegen de nalatenschap betreffende de uitkering tot onderhoud, zij het van een kind van de vooroverledene, of van een persoon waarvan de afstamming ten tijde van het overlijden nog niet vaststond (artikel 336 en volgende van het Burgerlijk Wetboek).

In bepaalde gevallen (groot waardeandaal van dit gebruik in de totale nalatenschap of langdurig gebruik), kan het zijn dat dit gebruiksrecht zelf in gevaar komt.

Het is hoe dan ook, in alle gevallen van vordering tot onderhoud, niet «kosteloos» meer, nu het zal gewaardeerd worden als aandeel in de totale nalatenschap (artikel 205*bis*, § 3).

Zodoende dient men ten allen tijde de «kosteloosheid» ten aanzien van dergelijke gevallen te vrijwaren. Het kan inderdaad niet de bedoeling zijn dat in geval van een vordering tot onderhoud de langstlevende wordt verplicht bij te dragen uit eigen vermogen om het gebruik van woonst en huisraad te bewaren.

Nr. 6 VAN DE HEREN VANDENBERGHE EN D'HOOGHE

(Subsidiar amendement op amendement nr. 1)

Artikel 1*ter* (nieuw)

Een artikel 1*ter* (nieuw) invoegen, luidende :

«Art. 1*ter*.— Artikel 745*quater*, § 4, van het Burgerlijk Wetboek wordt aangevuld met een nieuwe alinea, luidend als volgt:

«Deze instemming is evenzeer vereist wanneer de omzetting wordt gevraagd van het gebruiksrecht bedoeld in artikel 1388, en ongeacht de duur ervan.»

Verantwoording

Dit amendement is subsidiar aan het amendement nr. 1 dat artikel 5 integraal doet vervallen.

Aangezien de benaming «vruchtgebruik» niet dezelfde is als de benaming «kosteloos gebruik» dienen ook ten aanzien van dit gebruik dezelfde beschermingen te gelden.

In deze optiek dient dan ook artikel 745*quater*, § 4, te worden aangevuld. Dit is een technische aanpassing die beter de bedoeling van de wetgever weergeeft.

De laatste zinsnede voorkomt dat het artikel zo wordt geïnterpreteerd dat de verplichte toestemming enkel nodig is tijdens de minimumtermijn van één jaar.

Hugo VANDENBERGHE.
Jacques D'HOOGHE.

Il importe de protéger le conjoint survivant, lorsque celui-ci n'a que le droit «d'utiliser gratuitement» l'immeuble affecté au logement principal de la famille et les meubles meublants, et que cette utilisation est limitée dans le temps.

On peut imaginer, par exemple, que le conjoint survivant soit confronté à une action en paiement de rente alimentaire contre la succession, intentée soit par un enfant du prémourant, soit par une personne dont la filiation n'était pas encore établie au moment du décès (article 336 et suivants du Code civil).

Dans certains cas (utilisation représentant une part importante de l'ensemble de la succession ou utilisation de longue durée), il peut arriver que ce droit d'usage soit lui-même menacé.

Dans tous les cas d'action en paiement de rente alimentaire, cette utilisation ne sera en tout état de cause plus «gratuite», dès lors qu'elle sera valorisée en tant que partie de la succession globale (article 205*bis*, § 3).

Il convient donc de sauvegarder à tout moment la «gratuité» en pareils cas. Il faut en effet éviter qu'en cas d'action en paiement de rente alimentaire, le conjoint survivant ne soit obligé de contribuer sur ses fonds propres pour conserver l'utilisation du logement et des meubles meublants.

N° 6 DE MM. VANDENBERGHE ET D'HOOGHE

(Amendement subsidiaire à l'amendement n° 1)

Article 1er*ter* (nouveau)

Insérer un article 1er*ter* (nouveau), rédigé comme suit :

«Art. 1er*ter*. — À l'article 745*quater*, § 4, du Code civil est ajouté un alinéa nouveau qui est rédigé comme suit :

«Cet accord est également requis lorsque la conversion de l'usufruit visé à l'article 1388 est demandée, et ce quelle qu'en soit la durée.»

Justification

Cet amendement est subsidiaire à l'amendement n° 1, qui supprime intégralement l'article 5.

Étant donné la différence entre les termes «usufruit» et «utilisation gratuite», il y a lieu de prévoir les mêmes protections pour cette utilisation.

Dans cette optique, il convient dès lors de compléter l'article 745*quater*, § 4. Il s'agit d'une adaptation technique qui reflète mieux l'intention du législateur.

Le dernier membre de phrase est destiné à empêcher que l'article ne soit interprété de telle manière que l'accord obligatoire ne soit nécessaire que durant le délai minimum d'un an.

Nr. 7 VAN DE HEER VANDENBERGHE

(Subsidiair amendement op amendement nr. 1)

Art. 5

De voorgestelde toevoeging aanvullen met een tweede lid, luidende:

« *De in vorige alinea bedoelde akte onder levenden noch het in vorige alinea bedoelde testament kunnen evenmin tot gevolg hebben dat aan de ene echtgenoot rechten worden verleend op de goederen waarover de andere echtgenoot voorafgaand aan deze akte of dit testament heeft beschikt ten voordele van zijn afstammelingen.* »

Verantwoording

Dit amendement is subsidiair aan het amendement nr. 1 dat artikel 5 integraal doet vervallen.

De rechten van de afstammelingen op goederen die de eerstervende tijdens zijn leven aan zijn afstammelingen heeft gegeven, moeten, bij latere wijziging van de huwelijksovereenkomst tijdens het huwelijk in het voordeel van de langstlevende, worden gevrijwaard.

Professor Casman geeft in haar bespreking het voorbeeld van een man met 4 kinderen uit een vorig huwelijk (1353/005, blz. 13). Een belangrijk aandelenpakket van zijn bedrijf heeft hij onder de kinderen verdeeld. Hij wenst een nieuw huwelijk aan te gaan, maar verneemt dat in de huidige stand van de wetgeving de te huwen vrouw het vruchtgebruik verkrijgt op zijn hele nalatenschap en dus ook op alle aandelen (weliswaar reduceerbaar tot de helft — artikel 915*bis*). Hij besluit niet te huwen.

Het ingediende amendement heeft als bedoeling dergelijke situaties te voorkomen, nu bij wijziging tijdens het huwelijk het vruchtgebruik op dergelijke reeds verdeelde of geschonken goederen kan «herleven».

Hugo VANDENBERGHE.

Nr. 8 VAN MEVROUW de T' SERCLAES

(Subsidiair amendement op amendement nr. 1)

Art. 5

In het voorgestelde nieuwe lid, de woorden « een jaar » vervangen door de woorden « drie jaar ».

Verantwoording

Een termijn van een jaar is ruim te kort om de overlevende echtgenoot de kans te bieden een nieuwe woning te vinden. De betrokkene lijdt immers onder de gevolgen van het overlijden van de echtgeno(o)t(e). Daar komt nog bij dat de afwikkeling van de nalatenschap enige tijd in beslag kan nemen.

Een termijn van drie jaar lijkt daarom raadzaam.

N° 7 DE M. VANDENBERGHE

(Amendement subsidiaire à l'amendement n° 1)

Art. 5

Compléter l'ajout proposé par un second alinéa, rédigé comme suit:

« *Ni l'acte entre vijs ni le testament visés à l'alinéa précédent ne peuvent avoir pour effet d'attribuer à l'un des conjoints des droits sur les biens dont l'autre conjoint a disposé au profit de ses descendants, préalablement à cet acte ou à ce testament.* »

Justification

Cet amendement est subsidiaire à l'amendement n° 1, qui supprime intégralement l'article 5.

Les droits des descendants sur des biens que le prémourant a donnés à ceux-ci de son vivant doivent être sauvegardés en cas de modification ultérieure du contrat de mariage faite en faveur du conjoint survivant, au cours du mariage.

Dans son exposé, la professeur Casman cite l'exemple d'un homme, père de 4 enfants issus d'un précédent mariage (1339/005, p. 13), qui a partagé entre ses enfants un important paquet d'actions de son entreprise. Souhaitant contracter un nouveau mariage, il apprend que, selon la législation en vigueur à ce moment, la femme qu'il compte épouser obtiendra l'usufruit de l'ensemble de sa succession, donc également de toutes les actions (certes réductibles à la moitié de leur valeur — article 915*bis*). Il décide donc de ne pas se marier.

L'amendement déposé a pour but de prévenir ce genre de situations, dès lors qu'en cas de modification au cours du mariage, l'usufruit de biens ayant déjà fait l'objet d'un partage ou d'une donation peut « retrouver vie ».

N° 8 DE MME de T' SERCLAES

(Amendement subsidiaire à l'amendement n° 1)

Art. 5

Au nouvel alinéa proposé, remplacer les mots « un an » par les mots « trois ans ».

Justification

Le délai d'un an est beaucoup trop court pour permettre au conjoint survivant de trouver un nouveau logement. Cette personne accusera, en effet, le décès de son conjoint et, par ailleurs, le règlement de la succession peut prendre du temps.

Un délai de trois ans paraît beaucoup plus raisonnable.

Nr. 9 VAN MEVROUW de T' SERCLAES

(Subsidiair amendement op amendement nr. 1)

Art. 5

In het voorgestelde nieuwe lid, de woorden «het recht ontnemen om gedurende ten minste een jaar na het opvallen van de nalatenschap van de eerststervende het kosteloos gebruik te hebben van het onroerend goed» **vervangen door de woorden** «*het recht ontnemen om het onroerend goed te bewonen*».

Verantwoording

De huidige tekst voorziet in het recht om de gezinswoning gedurende één jaar te bewonen. Volgens de indiener van dit amendement behoort de overlevende echtgenoot een onbeperkt recht te hebben om de gezinswoning te bewonen.

Aangezien het om een persoonlijk recht gaat (verhuring is niet mogelijk), dat niet overdraagbaar is, krijgt de overlevende echtgenoot de waarborg de gezinswoning te kunnen bewonen tot aan zijn overlijden. Beslist hij evenwel elders te gaan wonen, dan ziet hij het recht om de gezinswoning te bewonen verloren gaan. Ook gaat dan het deel van de gezinswoning dat aan de eerststervende toebehoorde, in volle eigendom over naar de kinderen (vruchtgebruik + blote eigendom).

Nr. 10 MEVROUW de T' SERCLAES

Art. 5

In het voorgestelde nieuwe lid, de woorden «het recht ontnemen om gedurende ten minste een jaar na het opvallen van de nalatenschap van de eerststervende, het kosteloos gebruik te hebben van het onroerend goed» **vervangen door de woorden** «*het recht van vruchtgebruik te ontnemen van het onroerend goed*».

Nr. 11 VAN DE HEER DUBIÉ

Art. 5

In het voorgestelde nieuwe lid, de woorden «gedurende ten minste een jaar na het opvallen van de nalatenschap van de eerststervende» **doen vervallen.**

Verantwoording

Het is niet te verantwoorden het recht van de overlevende echtgenoot te beknotten om de gezinswoning alsook de aanwezige huisraad te gebruiken.

N° 9 DE MME de T' SERCLAES

(Amendement subsidiaire à l'amendement n° 1)

Art. 5

Au nouvel alinéa proposé, remplacer les mots «du droit d'utiliser gratuitement pendant un an au moins, à compter de l'ouverture de la succession du prémourant,» **par les mots** «*du droit d'habitation portant sur*».

Justification

Le texte actuel prévoit un droit d'habitation sur le logement familial d'un an. L'auteur de l'amendement estime qu'un droit d'habitation illimité sur le logement familial doit être garanti au conjoint survivant.

Le droit d'habitation étant personnel (pas de location possible) et incessible, cela garantit au conjoint survivant de pouvoir habiter jusqu'à son décès dans le logement familial. Par contre, s'il décide de vivre dans un autre endroit que le logement familial, il perd son droit d'habitation sur ce dernier et la part du logement familial qui appartenait au prémourant devient alors la pleine propriété de ses enfants (usufruit + nue-propriété).

N° 10 DE MME de T' SERCLAES

Art. 5

Au nouvel alinéa proposé, remplacer les mots «du droit d'utiliser gratuitement pendant un an au moins, à compter de l'ouverture de la succession du prémourant,» **par les mots** «*du droit d'usufruit portant sur*».

Nathalie de T' SERCLAES.

N° 11 DE M. DUBIÉ

Art. 5

Dans l'alinéa nouveau proposé, supprimer les mots «pendant un an au moins, à compter de l'ouverture de la succession du prémourant».

Justification

Il n'est pas acceptable de pouvoir limiter le droit du conjoint survivant d'utiliser le logement familial et les meubles qui le garnissent.

Josy DUBIÉ.